

گفتمان نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه امنیت با تأکید بر «مؤلفه وحدت ملی بین مذاهب اسلامی»

کیوان حیدر نژاد^۱محمدعلی حکیم^۲

چکیده

اهمیت امنیت به‌اندازه‌ای است که غالب افراد جامعه در مقایسه با دیگر نیازهای ضروری و حیاتی، اولویت اول را به تأمین امنیت می‌دهند. همچنین امروزه امنیت یکی از موضوعات پیچیده اجتماعی است که علی‌رغم تصور عمومی مبنی بر یکپارچه بودن آن از مؤلفه‌های متعددی ساخته شده است. از این‌رو هدف از پژوهش حاضر که از نوع توصیفی بوده و با روش تحلیلی - توصیفی انجام شده است، سعی شده است به تبیین گفتمان نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه امنیت با تأکید بر روی مؤلفه اصلی و بسیار مهم «وحدت ملی بین مذاهب اسلامی» پرداخته شود. در این گفتمان مؤلفه «وحدت ملی بین مذاهب اسلامی» از اهمیت و جایگاه والایی برخوردار بوده و تحقق یا عدم تحقق آن به ترتیب دارای جنبه مثبت یا جنبه منفی است. به عبارت دیگر تحقق این مؤلفه سبب اتحاد بیشتر در بین مسلمانان و نیز عزت و سربلندی و تضعیف دشمنان ملت و دولت‌های اسلامی در دنیا می‌شود که این همان جنبه مثبت آن است؛ ولی اگر با عدم تحقق این مؤلفه در کشور تفرقه و دودستگی میان ملت و مردم کشور و همچنین باعث ایجاد فتنه و آشوب شود که این خود مسلماً خلاف مصالح و امنیت داخلی و ملی کشور است، همان جنبه منفی آن است. از این‌رو برای تحقق این گفتمان اولاً: مطابق قانون اساسی تمام مذاهب اسلامی مورد حمایت و احترام است و پیروان هر یک از مذاهب اسلامی از آزادی کامل در برگزاری مراسم مذهبی برخوردار بوده و همچنین در بحث احوال شخصی مستقل و تابع احکام مذاهب خود هستند؛ دوماً نام‌گذاری ایام فرخنده

۱: دکترای تخصصی حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه،

ایران (نویسنده مسئول keyvan_heidarnejad@yahoo.com)

۲: عضو هیئت علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

ميلاد پيامبر اکرم (ص) به عنوان هفته وحدت، تأسيس مجمع جهاني تقريبات مذاهب اسلامي و نيز نامگذاري آخرين جمعه ماه مبارک رمضان به نام روز قدس در راستاي اتحاد بين مذاهب مختلف اسلامي است؛ دوماً مطابق فتاوا و نظرات امام خميني (ره) و نيز رهبر معظم انقلاب اسلامي حضرت آيت الله امام خامنه‌اي هرگونه گفتار يا کردار و رفتاري که در زمان حاضر سوژه و بهانه به دست دشمن بدهد و يا موجب اختلاف و تفرقه بين مسلمين گردد، گناه کبيره بوده و شرعاً حرام اکيد دانسته شده است؛ چهارمان در قانون مجازات اسلامي مقنن ايراني اقدام به جرم انگاري رفتارهايي نموده است که مختل نظم، امنيت و وحدت ملي هستند که در اين زمينه مي‌توان به جرائم «سر النبي»، «توهين به مقدسات اسلام» و نيز «تبليغ عليه نظام يا به نفع گروه‌هاي مخالف نظام» اشاره نمود.

کلیدواژگان: گفتمان، امنيت، وحدت ملي، مذاهب اسلامي

امنیت در دنیای امروزی نیازی بنیادین و پایدار است که برآورده شدن سایر نیازهای جمعی به وجود آن بستگی دارد. از این رو امنیت نعمتی بدون جایگزین است کسی شک ندارد و از دغدغه‌های اصلی هر جامعه‌ای امنیت و آرامش است. امنیت مانند اکسیژن برای جامعه ضروری است؛ به همین دلیل جامعه حاضر است هزینه‌های زیادی را در این راستا تحمل کند. لذا انسان که به اقتضای خلقتش اجتماعی آفریده شده و ناچار از وابستگی به دیگری و دیگران است در طول تاریخ حیات پرفرازونشیب خود در تأمین آرامش داخلی و آسایش اقتصادی و ایمنی در برابر تهدیدات بیرونی، تمهیدات فراوانی اندیشیده و ابتکارها و خلاقیت‌های تکامل یافته خود را برای فراهم کردن وسیله‌های گوناگون برای رسیدن به این مقصود بکار گرفته است. در گذشته‌های دور امنیت فقط به معنی نبود تهدید نظامی تلقی می‌شد. ولی امروز مؤلفه‌های امنیت زیاد شده و تمامی ابعاد سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را شامل می‌شود در باب امنیت و موضوعات مرتبط با آن نویسندگان اقدام به نگارش کتب و مقالات بی‌شماری نمودند که در ادامه به چندین مورد از آن‌ها اشاره می‌شود:

الف- یکی از بهترین راه‌های زندگی سالم و قابل قبول وجود امنیت در جامعه است. بسیاری از کارهای فکری و فرهنگی مبتنی بر وجود امنیت است. به تعبیر دقیق‌تر تمام زیرساخت‌های تربیتی و اخلاقی، حتی اقتصادی موقوف بر همین مسئله بوده و تا زمانی که این موضوع به نحو قابل قبولی در جامعه برقرار نشود، انتظار پیشرفت هیچ کاری را نباید داشت. امام خمینی (قدس سره) و مقام معظم رهبری بر اهمیت امنیت تأکیدات فراوان کرده‌اند و راهکارهایی برای تأمین و توصیه‌هایی به حافظان امنیت دارند. همچنین حکومت جمهوری اسلامی نظام به امنیت جامعه توجه خاصی دارند و خوب می‌دانند که وجود امنیت زمینه‌ساز تمام پیشرفت‌ها و تحولات اجتماعی مثبت است (نادری، ۱۳۸۵: ۹۲).

ب- ایجاد و استقرار نظم امنیت از مقوله‌های مهمی است که علمای اسلام به بیان برنامه شریعت برای تأمین آن پرداخته‌اند. امروزه مفهوم امنیت به تدریج و با گستره بیشتری تحول یافته و دارای ابعاد تازه‌ای شده است. به گونه‌ای که دولت‌ها امنیت را در جلب رضایت مردم و نه کسب قدرت می‌دانند (رجبی فرجاد، ۱۳۹۵: ۹).

پ- امنیت از مهم‌ترین نیازهای جوامع بشری محسوب می‌شود (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۵۵).

ت- امنیت یکی از بارزترین وجوه بالندگی یک جامعه و زمینه‌ساز رشد و توسعه و ثبات آن محسوب می‌شود (سعادت؛ آثار تمر؛ پور مساح و نادری، ۱۳۹۶: ۹۳).

ث- امام خمینی (ره) وحدت را عامل قدرت و تفرقه را موجب سستی پایه دیانت تلقی کرده و وحدت جهان اسلام برای حضرت امام آرمانی بزرگ تلقی می‌شد. انسجام امت اسلامی در دیدگاه مقام معظم رهبری به معنای فهم درد مشترک، دشمنی‌های مشترک و ظرفیت‌های مشترک می‌باشد که در این یک نوایی و همدلی است که وحدت عینیت می‌یابد. ایشان به موضوع وحدت چنان اهمیتی می‌دهند که آن را به‌عنوان مسئله‌ای استراتژیک و نه تاکتیکی معرفی نموده و همواره علما، روشنفکران، برجستگان سیاسی و آحاد ملت اسلامی را به وحدت دعوت کرده‌اند (بهرادی، ۱۳۹۳: ۵۲).

ج- با توجه به ضرورت جداسازی بحث و انتقاد (آزادی بیان) از توهین و تمسخر سایر ادیان و مذاهب اسلامی در جهت حمایت از آزادی عقیده و احترام به باورمندان مذهبی، جرم انگاری توهین به مقدسات می‌تواند از بروز مخاطرات جدی امنیتی در سطح ملی و فراملی جلوگیری نماید (توکلی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۹).

نکته حائز اهمیت که در این مقاله بدان اشاره می‌شود، مؤلفه بسیار مهم و حساس در حوزه امنیتی یعنی «حفظ وحدت و انسجام ملی بین مذاهب اسلامی» است که این امر خود سبب شکل‌گیری و انسجام هرچه بیشتر ملی در سراسر کشور می‌شود. از این رو بی‌تفاوتی، چشم‌پوشی یا تبعیض‌گرایی و نیز عدم برخورد قاطع و سریع با کسانی که به اختلافات قومی - مذهبی دامن می‌زنند، سبب خواهد شد این مسائل با کمک شبکه‌های فضای اجتماعی در مدت‌زمان کوتاهی در کل کشور منتشر شود و در این حال نه‌تنها کشور را فراروی چالش‌ها و تهدیدهای بزرگ امنیتی قرار می‌دهد، بلکه ممکن است تبعات این امر فراتر از مرزها را در برگیرد. حال سؤالی که در اینجا محقق به دنبال پاسخگویی آن است، موضوع تبیین گفتمان نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه امنیت و با تأکید بر روی مؤلفه «وحدت و انسجام ملی بین مذاهب اسلامی» است. در این گفتمان ضمن مفهوم‌شناسی امنیت و مؤلفه‌های آن به تبیین نظرات و فتاوی رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و حضرت آیت‌الله امام خامنه‌ای در این خصوص و نیز سیاست کیفری ایران در برخورد و مقابله با این چالش‌ها و تهدیدات فراروی حوزه امنیت ملی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

مفهوم امنیت ملی و مؤلفه‌های آن

مفهوم امنیت بیش از آنکه مفهومی قابل توضیح و تعریف باشد، امری ذهنی، محسوس و قابل درک است. گستره درک این مفهوم به اندازه تمام موجوداتی است که حیات خودآگاهانه دارند. هر مخلوقی که توانایی درک حیات خود را داشته باشد می‌تواند عدم حیات خود را نیز متصور شود، در نتیجه در برابر شرایطی که به عدم حیات منجر می‌کند. این مقاومت را می‌توان به عنوان تلاش برای رفع تهدیداتی تعریف کرد که به نابودی حیات منجر می‌شوند. لذا امنیت به عنوان ابزاری برای حفظ، تداوم و ارتقاء حیات برای او قابل درک است. چنان چه مانند نیز بدان تصریح می‌کند: «امنیت کامل و حقیقی قابل وصول نیست، بلکه انسان‌ها همواره تلاش می‌کنند تا تحت شرایط بالقوه معارض با امنیت تا سر حد امکان امنیت افزایش پیدا کند» (ماندل، ۱۳۷۷: ۴۵).

مولار^۱ معتقد است امنیت می‌تواند در سه شکل ملی، اجتماعی و انسانی مطرح شود که در شکل امنیت ملی مقام مرجع دولت بوده و تهدیدات شامل حاکمیت و قلمرو آن است. امنیت ملی اصطلاحی است که معمولاً در متون سیاسی، اجتماعی و حقوقی به کار می‌رود. این اصطلاح در عین اهمیت، دارای ابهام است و همچون برخی از مترادف‌های خود به آسانی قابل تفسیر و تعریف نیست. امنیت ملی پس از جنگ جهانی دوم در معنای وسیعی بین ملل مختلف به کار رفته است، معنای روشن آن حفظ مردم یک کشور و سرزمین در مقابل حمله فیزیکی است و به مفهوم «دفاع» بکار رفته و در معنای وسیع‌تر بر حفظ منافع حیاتی، سیاسی و اقتصادی و فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های اساسی و حیاتی یک دولت اطلاق می‌شود (ره پیک، ۱۳۷۷: ۱۳۰).

بدون شک امنیت به عنوان یک مفهوم به هدفی نیاز دارد که به آن استناد نماید و ضرورت وجودی آن را توجیه کند؛ زیرا بدون پاسخ به این سؤال که امنیت برای چه؟ این ایده هیچ معنایی ندارد. هدف مرجع امنیت ملی را دولت تشکیل می‌دهد و در نظام بین‌الملل، دولت دارای حاکمیت و قلمرو، واحد استاندارد امنیت ملی قلمداد می‌گردد (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴). دولت‌ها واحدهای سیاسی- اجتماعی در قلمروهای سرزمینی خاص هستند. آن‌ها تجمعات انسانی هستند که در داخل آن‌ها نهادهای حاکم بر جوامع، روابط درهم‌تنیده‌ای در یک قلمرو خاص دارند. در غالب موارد اهداف اصلی تأثیر متقابل قلمرو، حکومت و مردم چیزی است که دولت را تشکیل می‌دهد. دولت‌ها دارای پایگاه مادی شامل جمعیت و سرزمین و نهادهایی هستند که آن‌ها را هدایت کرده و مدیریت کنند.

۱- Moller

با این همه، از جمع این سه امر دولت پدید نمی‌آید چرا که یک واحد اجتماعی کشاورزی، یک کارخانه، یک خانوار و بسیاری از واحدهای اجتماعی دیگر به راحتی ممکن است با معیارهای مزبور مطابقت کنند. عامل دیگری که باعث می‌شود دولت به منزله موجودیتی مجزا درآید «حاکمیت» است. حاکمیت عنصری حیاتی است که دولت را از همه واحدهای اجتماعی دیگر جدا می‌کند. این همان سیمان پیوند گری است که مجموعه سرزمین - حکومت - مردم را به یکدیگر متصل می‌کند. حاکمیت به زبان ساده به معنی حکومت بر خود یا خودگردانی است. به این معنا که هیچ قدرت و اقتداری فراتر از آن نیست و بالاترین مرجع تصمیم‌گیری در بین مردم و در قلمرو سرزمینی، دولت است (بوزان، ۱۳۷۸: ۸۸).

حاکمیت عبارت است از حق شناختن خود به عنوان مرجع نهایی اختیارات حکومتی در محدوده ارضی دولت ادعای حاکمیت باعث می‌شود که دولت بالاترین شکل تجمع انسانی باشد و نقش محوری آن را در تحلیل سیاسی توجیه کند. از آنجاکه امنیت ملی به رابطه دولت با محیط خود مربوط است تهدیدات امنیت ملی نیز معطوف به اجزای گوناگون دولت خواهد بود. کلیه تجاوزت و تعرضت به قلمرو و سرزمین دولت ملی که مرزهای آن به رسمیت شناخته شده و همچنین کلیه اقداماتی که موجب اخلال و نابسامانی در حاکمیت دولت به عنوان بالاترین مرجع تصمیم‌گیری و اختیارات کشوری گردد، جرو تهدیدات امنیت ملی شناخته می‌شود (کووتیز، ۱۳۷۸: ج ۲). بدین ترتیب وقتی قلمرو و سرزمین یک کشور مورد تهدید واقع می‌شود بعد نظامی و سنتی امنیت اهمیت بیشتری پیدا می‌کند؛ اما زمانی که تهدید مربوط به براندازی و مبارزه خواهی از جانب گروه‌هایی است که اقتدار دولت را نپذیرفته‌اند مفهوم گسترده‌تر، امنیت ملی مورد توجه خواهد بود و جای مفهوم نظامی محدود قدیم را تعریف وسیع‌تری می‌گیرد که می‌تواند شامل طیف کاملی از ابعاد زندگی امروزی گردد. در این چشم‌انداز تهدید امنیت ملی به معنای همه آن چیزهایی است که سلامت، بهزیستی اقتصادی، ثبات اجتماعی و صلح سیاسی یک ملت دارای دولت را به مبارزه می‌طلبد؛ بنابراین، مؤلفه‌های نظامی نقش تعیین‌کننده خود را در تأمین امنیت ملی از دست داده‌اند و عوامل دیگری چون ملاحظات فرهنگی، اجتماعی در تضمین امنیت ملی سهمیم گردیده‌اند (ماندل، ۱۳۷۷: ۱۰)؛ بنابراین امنیت یکی از موضوعات پیچیده اجتماعی است که علی‌رغم تصور عمومی مبنی بر یکپارچه بودن آن از مؤلفه‌های متعددی ساخته شده است. اهمیت امنیت به اندازه‌ای است که غالب افراد جامعه در مقایسه با دیگر نیازهای ضروری و

حیاتی، اولویت را به تأمین امنیت می‌دهند. از این رو امنیت به‌عنوان اساسی‌ترین نیازها است که بستر تأمین سایر نیازها است؛ به این معنا که اگر امنیت نباشد، بقیه نیازهای اساسی جامعه مانند نیازهای فیزیکی، نیازهای اجتماعی، نیازهای رفاهی و... نیز تأمین نمی‌شود. از دیدگاه مقام معظم رهبری امنیت ملی مفهومی چندوجهی و سیال دارد که دارای مؤلفه‌های متعدد است که هر کدام از این مؤلفه‌ها اهمیت بسیار زیادی برای حفظ اقتدار و امنیت ملی کشور دارد. از جمله این مؤلفه‌ها می‌توان به چهار مؤلفه اصلی یعنی «خودکفایی و استقلال اقتصادی»^۱، «وحدت و همبستگی ملی»^۲ (ذوالفقاری، ۱۳۹۱: ۴-۵)، «قدرت دفاعی و نظامی»^۳، «رهبری و ولایت فقیه»^۴ اشاره نمود.

۳: مؤلفه وحدت ملی بین مذاهب اسلامی و چالش‌های فراروی آن

این مؤلفه از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای در بحث امنیت ملی کشور دارد. علت این امر به دلیل وجود قومیت‌های مختلف با ادیان و مذاهب متفاوت در سرتاسر کشور است. از این رو باید از هر سخن و عقیده و عملی که وحدت ملی کشور را در معرض آسیب و خدشه و نگرانی قرار دهد می‌بایست پرهیز شود. اختلاف در سلیقه‌ها، نظارت و عقاید نباید شیرازه وحدت ملی را در معرض فروپاشی قرار دهد و همه باید مراقب باشند تا مبدا اختلافات سیاسی، مذهبی و قومی در کشور قد علم کند و وحدت ملی را نشانه رود. از این رو برای اثبات این موضوع می‌توان به نمونه‌های واقعی که متأسفانه در دنیای امروزی سبب بروز اختلافات مذهبی و به تبع آن ریخته شدن خون شمار زیادی از بی‌گناهان شده است، آورده می‌شود:

الف- در اعترافات جنایتکار وهابی عبدالملک ریگی «معدوم آمده است: «در شب قبل از عملیات، وقتی بعضی افراد کم انگیزه بودند، فیلم مجالس توهین به مقدسات اهل سنت از قم و اصفهان و ... را پخش می‌کردم. نیروها بعد از دیدن و شنیدن این جشن‌ها و توهین و تحقیر در آن، برای انجام عملیات مشتاق می‌شدند».

ب- جشن عیدالزها یا خون به دل کردن اهل بیت (ع) (نهم ربیع الاول): در این جشن‌های مثلاً شاد و مذهبی، شعرها، حرکات و رفتارهای بعضاً مستهجن، رکیک و دون شأن اهل بیت (ع) بر پا می‌شود، آن‌هم به نام شاد کردن دل حضرت زهرا (س)؛ گویی داغی که از شهادت مظلومانه ایشان بر دل شیعیان نهاده شده، فشارهایی از جنس

۱- <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۶۲۴۲>

۲- Ibid.

۳- <http://www.leader.ir/fa/speech/۱۹۰۳>.

۴- <http://www.farsnews.com/news/۱۳۹۶۰۴۳۱۰۰۱۹۷۱>.

عقد‌های بشری است که قرار است در چنین مجالسی جبران و تخلیه شود. درحالی‌که برات جستن از فروعات دین اسلام است. در زیارت عاشورا که اوج تبری از دشمنان اهل بیت (ع) است، آمده است: «الهم العن اول ظالم ظلم حق محمد و آل محمد» یعنی در لعن دشمنان دین و کسانی که حق پیامبر و آل ایشان را گرفتند از خود ائمه الگو می‌گیریم نه از جریان‌های التقاطی و انحرافی.^۱

پ- ریشه‌های بحران علیه مسلمانان در میانمار: میانمار از سال ۲۰۱۲ درگیر شورش‌های داخلی مرگ‌آوری بوده است. ۸۹ درصد از مردم میانمار بودایی هستند و شورش‌های داخلی میانمار همه بر سر اختلاف بودایی‌ها با مسلمانان است. مسلمانان میانمار چندین سال است که توسط بودایی‌ها کشته و سوزانده می‌شوند؛ که در بررسی علل و ریشه‌های بحران در این کشور می‌توان به عواملی همچون تبعیض نژادی، منافع آمریکا و چین، شرایط سیاسی داخلی ویژه، سیاست وحدت ملی و اسلام‌هراسی جهانی اشاره نمود؛ اما در کنار این عوامل می‌توان به عامل مهم‌تر دیگری همچون سیاست تلافی‌جویانه بودایی‌ها اشاره نمود. از وقتی که طالبان مجسمه‌های بودا را در ولایت بامیان افغانستان تخریب کردند، میانمار شاهد صحنه‌های آشوب علیه مسلمانان بوده است. چراکه این امر به خاطر تعصب به نماد اصلی‌شان یعنی مجسمه بودا است؛ و یا آشوبی درست شبیه همین قضیه اتفاق افتاد، زمانی که مجسمه‌های بودا توسط افراد ناشناسی در ماندالیا تخریب شد.^۲

بنابراین در دنیای امروز که از هر مجلسی فقط با یک گوشی همراه می‌توان انواع تصاویر و فیلم ذخیره کرد، قطعاً موجب وهن شیعه است که از گفتار و رفتارهای سخیف و نازل به نام شیعه‌گری در سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی منتشر شود. علاوه بر آن متأسفانه امروزه سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی و ماهواره‌ای در کشور انگلستان به وجود آمده است که به نام شیعه انگلیسی شناخته می‌شوند. چراکه از بودجه خزانه‌داری این کشور ارتزاق می‌کنند. این شبکه‌ها و سایت بانام و عنوان شیعه به بزرگان و مقدسات مورد اعتقاد سایر فرق اسلامی توهین و بدگویی می‌کنند؛ و با این کارشان تخم نفاق و اختلاف را در بین مسلمانان پخش می‌کنند و به عبارت دیگر نقش جاده‌صاف‌کن برای حضور و نفوذ دشمن در بین کشورهای اسلامی را دارند؛ و این‌گونه تشیع مصداق بارز انحراف است. چراکه این امر سبب شده است که همین بهانه تبدیل به چماقی در دست

^۱- <https://www.yjc.ir/fa/news/۵۰۸۴۹۰۷>.

^۲- <http://www.islahweb.org/content/۲۰۱۲/۷/۶۴۳۸>.

تروریست‌های امثال گروهک ریگی و عناصر سلفی وهابی شده است. به همین خاطر است داعش شیعیان را دشمنان نزدیک و غرب را در اولویت دوم خود قرار داده و بی‌گناهان بسیاری را به همین بهانه می‌کشد.

گفتمان نظام جمهوری اسلامی ایران

از مسائل بسیار مهمی که در حوزه امنیت می‌توان مطرح نمود موضوع وحدت امت اسلامی است که این موضوع در آیات قرآن کریم و نیز احادیث و روایات مکرر معصومین (ع) بدان تأکید شده است؛ قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «به ریسمان خدا چنگ بزنید و پراکنده نشوید» (آل عمران: ۱۰۳)؛ بنابراین وحدت اسلامی از مهم‌ترین آموزه‌ها و اهداف از صدر اسلام تاکنون بوده است که در طول تاریخ پیامبر اسلام و نیز امامان معصوم همچون امام علی (ع) و امام حسن (ع) در طول امامت و رهبری‌شان بر امت اسلامی برای حفظ این فرضیه واجب الهی از حق خود گذشته و سکوت اختیار نموده تا تفرقه در بین مسلمانان ایجاد نشود. بر این اساس است که در گفتمان نظام جمهوری اسلامی ایران با تأسی از این آموزه‌های گران‌بها بر حفظ وحدت اسلامی بین مسلمانان اهمیت زیادی داده شده است. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، حفظ وحدت اسلامی از رویکردهای اساسی جمهوری اسلامی ایران قرار می‌گیرد به‌طوری‌که در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تمام مذاهب اسلامی مورد حمایت و احترام است و پیروان هریک از مذاهب اسلامی از آزادی کامل در برگزاری مراسمات مذهبی برخوردار بوده و همچنین در بحث احوال شخصیه مستقل و تابع احکام مذاهب خود هستند. همچنین نام‌گذاری ایام فرخنده میلاد پیامبر اکرم (ص) به‌عنوان هفته وحدت و تأسیس مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی از اقدامات مؤثر انقلاب اسلامی ایران در راستای اتحاد بین مذاهب مختلف اسلامی است.

از نگاه جمهوری اسلامی ایران اتحاد بیشتر در بین مسلمانان سبب عزت و سربلندی و تضعیف دشمنان امت و دولت‌های اسلامی در دنیا شود، از این روز نام‌گذاری آخرین جمعه ماه مبارک رمضان به نام روز قدس در راستای این هدف است، چراکه این امر سبب می‌شود رژیم جعلی صهیونیستی که از مهم‌ترین دشمنان امت اسلامی به شمار می‌روند، هیچ‌گاه به خواسته خود که همان تصرف سرزمین‌های میان رودخانه نیل تا رودخانه فرات است، دست نیابد. البته در گفتمان انقلاب اسلامی وحدت را در بین پیروان مذاهب اسلامی از جمله شیعه و سنی پی می‌گیرد و هیچ‌گاه به دنبال وحدت با وهابیت و سلفی‌گری نیست چراکه اعتقاد ناپسند برادرکشی از دل تفکرات انحرافی

سلفی‌ها خارج شد و اکنون گروه‌های تروریستی و تکفیری به‌ویژه داعش، زشت‌ترین جنایات را انجام می‌دهد و بانام خدا و پیامبر اکرم دست به کشتار فجیع مسلمانان اعم از شیعه و سنی زده است.^۱

۱- امام خمینی (ره)

وحدت اسلامی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌ها و رسالت‌های جامعه اسلامی است چراکه ثمرات وحدت علاوه بر اینکه باعث استقلال کشورهای اسلامی از دولت‌های استعمارگر می‌شود باعث نمایش قدرت عظیم مسلمانان در جهان و ارتقای وضعیت مسلمانان خواهد شد. این در حالی است دولت‌های غربی و استعمارگر که همواره به منابع جهان اسلام چشم طمع داشتند تلاش فروانی برای عدم تحقق این وحدت بکنند کاری که تاکنون موفق بوده‌اند و علاوه بر اینکه مانع بزرگی در تحقق وحدت بوده‌اند باعث شده‌اند که نفرت و کینه میان مسلمانان به‌جای عطوفت و برادری باشد. امام خمینی (رحمه‌الله) با درک این اهمیت و ضرورت به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین شخصیت‌های مسلمان قرن معاصر همواره برای تحقق وحدت تلاش کرده است. اهتمام ایشان به امر وحدت باعث شده است که مسئله وحدت یکی از مهم‌ترین مفاهیم موجود در طول زندگی ایشان باشد (حقیر مددی، ۱۳۹۵: ۱). در دیدگاه تکلیف‌گرایی امام، اصولاً اقدام سیاسی یک تکلیف شرعی است. از این‌رو در بسیاری از موارد مشارکت‌های سیاسی؛ مانند شرکت در انتخابات یا تأیید نظام به‌واسطه گردهمایی و راهپیمایی و... که عموماً در دیدگاه یک اندیشمند سیاسی از «حقوق» مردم است، از دیدگاه امام تکلیف و وظیفه مردم نیز هست. ایشان عدم توجه به وحدت و ترک آن را در زمره «گناه کبیره» و «جرم بزرگ» می‌شمارد: «اگر چنان چه در یک‌وقتی هم یک همچو مطلبی واقع شود، آن هم یک جرم است. امروز این مسئله - تضعیف وحدت - جرم بسیار بزرگی است». (موسوی خمینی، ج ۱۲: ۱۱۸). این مسئله موجب گردید که امام در بسیاری از موارد که مطلب یا کاری که با دیدگاه‌های ایشان سازگاری نداشت، ولی مسئولین و صاحب‌نظران امور مملکتی بر آن اتفاق نظر داشتند، به خاطر حفظ وحدت و جلوگیری از تفرقه و اختلاف بیشتر سکوت اختیار نمایند و حتی زمینه‌ی اتحاد را فراهم آورند. ایشان می‌فرمایند: «البته ما نمی‌توانیم از نفسانیت خودمان به‌طور مطلق جلوگیری کنیم، ما همچو قدرتی نداریم، اما قدرت این را داریم که جلوی خودمان را بگیریم که اظهار نکنیم. قدرت نداریم

^۱-<http://parstoday.com/dari/news/uncategorised-i> ۲۰۵۲۷.

اگر با یک کسی واقعاً مخالفیم، مخالفت را در قلبمان هم نداشته باشیم، اما قدرت این اداریم که در مقام عمل اظهار نکنیم» (موسوی خمینی، ج ۲۰: ۷۲-۷۴).

امام نسبت به وحدت اسلامی یک نگاهی راهبردی داشت. چراکه معتقد بود که عامل وحدت علاوه بر حفظ قدرت و انسجام ملی سبب حفظ منافع ملی از غارت خواهد شد. ایشان وحدت مسلمانان را درخت استوار و محکمی می‌دانست که میوه‌های آن پیروزی مسلمانان، نابودی دشمنان، شکوفایی و پیشرفت کشورهای اسلامی بود. ایشان وحدت را ضامن بقای مسلمانان معرفی می‌کرد. از این رو اندیشه شکل‌گیری و تحقق امت واحده اسلامی بر بنیان اعتقادی اسلامی، از دیرباز مورد اهتمام و تأکید مصلحان دینی و پیشگامان نهضت اسلامی قرار داشته است. استراتژی وحدت حول محوریت امت واحده اسلامی، در اندیشه سیاسی - دینی امام خمینی از جایگاه بلندی برخوردار می‌باشد. رابطه عمیق و همه‌جانبه اعتقادی و دینی میان نهضت‌های اسلامی موجب شد که امام خمینی از طریق ترویج و اشاعه تز امت واحده اسلامی، انقلاب اسلامی ایران را با نهضت‌های اسلامی جهان پیوندی استوار و ناگسستنی بخشیده و تحقق این ایده را کارسازترین استراتژی در مبارزه با جهان خواران و نیل به پیروزی عنوان نمایند.

۲- امام خامنه‌ای

آیت‌الله خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی، همچون امام خمینی (ره) نگاهی استراتژیک به مقوله‌ی وحدت دارند. ایشان وحدت را یکی از مسائل اساسی و موردنیاز دنیای اسلام دانسته و به مسلمانان تأکید می‌کنند که منظور از اتحاد این نیست که همه دارای یک سلیقه و یک مذاق باشند؛ بلکه اتحاد بدان معناست که سلیقه‌های گوناگون در کنار یکدیگر قرار گیرند و منافع مسلمانان را بر نفعانیت‌های شخصی مقدم بدارند. رهبر انقلاب اسلامی در این باره می‌فرمایند: «ما به فرقه‌های عالم اسلام نمی‌گوییم از عقاید مخصوص فرقه‌ی خود دست بکشید و عقاید فرقه‌ی دیگر را قبول کنید؛ اما به همه‌ی مسلمین می‌گوییم در میان ما موارد مشترک، بیشتر و مهم‌تر و اساسی‌تر از موارد اختلاف است. دشمنان ما روی موارد اختلاف تکیه می‌کنند؛ ما برعکس باید مواضع مشترک را تقویت کنیم و نگذاریم دشمن بهانه به دست آورد و با تفرق ما، نقطه‌ی فشار روی پیکر امت اسلامی را پیدا کند». آیت‌الله خامنه‌ای داشتن بصیرت و آگاهی نسبت به رفتارهای تفرقه‌افکنانه‌ی دشمنان را که برهم زننده‌ی وحدت است، برای هر مسلمان لازم و ضروری می‌دانند. ایشان در این باره می‌فرمایند: «غرب و آمریکا تلاش دارند تا تحت عناوین شیعه و سنی، قومیت‌ها و ملیت‌ها میان مسلمانان ایجاد اختلاف کنند،

بنابراین همه باید هوشیار باشند و مسائل را با این دید مورد بررسی قرار دهند و نسبت به آن‌ها موضع‌گیری کنند.^۱ ایشان پیرامون حرمت اهانت به نمادهای اهل سنت و همسران پیامبر فتوایی را بدین شرح صادر نمودند: «اهانت به مقدسات اهل سنت و عایشه همسر پیامبر اکرم (ص) و همچنین اهانت به همسران سایر پیامبران خصوصاً همسران پیامبر اسلام حرام شرعی است».^۲ این فتوا در پاسخ به استفتایی از سوی جمعی از علمای شیعه منطقه احساء عربستان سعودی به دنبال اهانت‌های یک روحانی کویتی به نام یاسر الحبيب به عایشه صادر شد. سؤال‌کنندگان در این استفتاء خواستار ارائه نظر فقهی آیت‌الله خامنه‌ای پیرامون توهین صریح و بدگویی به عایشه در برخی شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنتی شده بودند.

بنابراین مطابق نظر رهبر انقلاب اسلامی هرگونه گفتار یا کردار و رفتاری که در زمان حاضر سوژه و بهانه به دست دشمن بدهد و یا موجب اختلاف و تفرقه بین مسلمین گردد، شرعاً حرام اکید می‌دانند؛ بنابراین مؤمنین از کارهایی که به‌هرحال سودی ندارد، بلکه ضرر دارد و موجب اختلاف بین مسلمان‌ها می‌شود و موجب برادرکشی بین مسلمانان می‌شود یا موجب وهن مذهب هست یا به نحوی توهین به مقدسات سایر مذاهب اسلامی است ان‌شاءالله پرهیزند که این عمل جایز نیست.^۳ در این قسمت به ذکر چند مورد از نظرات امام خامنه‌ای در این زمینه مورد اشاره قرار می‌گیرد:

الف- اجتماع باشکوه مردم سقز (۱۳۸۸/۰۲/۲۹): هوشیاری در مقابل توطئه ایجاد اختلاف شیعه و سنی مسئولین و مردم باید هوشیار باشند؛ و لذا اهانت به مقدسات شیعه یا سنی، خط قرمز نظام است و هیچ‌کس چه شیعه و چه سنی، حق ندارد با غفلت یا از روی تعصب این خط قرمز را نادیده بگیرد و خواسته یا ناخواسته، به بهترین ابراز دشمن تبدیل شود.^۴

ب- دیدار هزارن نفر از اقشار مختلف مردم (۱۳۸۶/۱۰/۰۸): رهبر انقلاب اسلامی، با اشاره به لزوم هوشیاری در مقابل فعالیت‌های پیچیده دشمنان امت اسلامی برای تزیق و ویروس تفرقه و اختلاف افزودند: درس بزرگ غدیر مبارزه با اختلاف و تفرقه است و برای تحقق این درس مهم پیروان مذهب اسلامی، باید از تعرض و اهانت به مقدسات یکدیگر و تحریک مسائل حساسیت‌برانگیز پرهیز کنند و همان‌گونه که در پیام حج بیان

^۱ -<http://parstoday.com/dari/news/uncategorised-i> ۲۰۵۲۷.

^۲ -<http://english.khamenei.ir/news/> ۳۹۰۵.

^۳ -<http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=۲۷۹۸۸#۱۰۰>.

^۴ -<http://www.leader.ir/fa/content/> ۵۴۲۸.

شد با هوشیاری و وحدت، برنامه استکبار را برای «ایجاد تفرقه مذهبی و درگیری میان شیعه و سنی» ناکام بگذارند.^۱

پ- دیدار علماء، روحانیون و طلاب کردستان (۱۳۸۸/۰۲/۲۳): عده‌ای در لابلای بعضی سخنرانی‌ها و برخی کتاب‌های شیعی به دنبال پیدا کردن احتمالی اهانت به مقدسات اهل سنت هستند تا آن‌ها را به شیعیان بدبین کنند اما آحاد ملت به‌ویژه علمای شیعه و سنی باید با درک عمیق توطئه‌های پیچیده مخالفان اسلام، در مقابل تحریکات پنهان و آشکار دشمن بایستند و اجازه ندهند تفرقه و اختلاف و سوءظن، وحدت و همدلی و همکاری صمیمانه موجود را خدشه‌دار کند.^۲

ت- دیدار شاعران و مداحان اهل بیت (ع) (۱۳۹۳/۰۱/۳۱): معظم له آسیب زدن به وحدت و اختلاف‌افکنی میان شیعه و سنی را یکی دیگر از مصادیق کفران نعمت دانستند و افزودند: بارها تکرار کرده‌ایم که در جلسات دینی نباید به کینه‌ورزی‌های مذهبی دامن زد، زیرا مثل روز روشن است که اختلاف‌افکنی بین مسلمانان، همچون شمشیری در دست دشمنان اسلام، مقصود آنان را برآورده می‌کند.^۳

ث- دیدار کارگزاران حج (۸۳/۰۹/۳۰): اختلافات شیعه و سنی خواست اصلی آمریکاست؛ اما هوشیاری مسلمانان آنان را ناکام خواهد گذاشت. ایام حج بهترین فرصت برای روشنگری مسلمانان کشورهای مختلف و اعلام برائت آنان از استکبار است.^۴

۳- نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران

همان‌طوری که در مطالب پیشین گفته شد یکی از مؤلفه‌های اصلی در حوزه امنیت ملی «وحدت در بین مذاهب اسلامی» است. از این‌رو در نظام جمهوری اسلامی ایران به‌موجب قانون اساسی همه مسلمانان یک امت واحد هستند و دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است سیاست کلی خود را بر پایه ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی قرار دهد و کوشش به عمل آورد تا وحدت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام را تحقق بخشد.^۵ لذا احکام و ارزش‌های اعتقادی و عبادی شریعت اسلام از جایگاه والایی برخوردار است به‌طوری‌که دین رسمی، اسلام و مذهب جعفری اثناعشری است و این اصل الی‌الابد غیرقابل تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی اعم از حنفی، شافعی، مالکی،

^۱ -<http://www.leader.ir/fa/content/۳۱۳۲>.

^۲ -<http://www.leader.ir/fa/content/۵۲۶۴>.

^۳ -<http://www.leader.ir/fa/content/۱۱۶۸۷>.

^۴ -<http://www.leader.ir/fa/content/۲۶۵۹>.

حنبل‌ی و زیدی دارای احترام کامل هستند و پیروان این مذاهب در انجام مراسم‌های مذهبی، طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها رسمیت دارند.^۱ همچنین ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی تنها اقلیت‌های دینی شناخته می‌شوند که در حدود قانون در انجام مراسم دینی خود آزادند و در احوال شخصیه و تعلیمات دینی بر طبق آیین خود عمل می‌کنند؛ بنابراین در نظام‌های حقوقی دنیا به‌منظور حفظ وحدت و انسجام ملی، حاکمیت‌ها رفتارهایی که مخل نظم و امنیت ملی هستند، با عنوان جرمی مستقل یا تحت عناوین جرائم علیه امنیت و مصالح کشور جرم انگاری می‌نمایند. نکته‌ای که ذکر آن در اینجا ایجاب می‌نماید، موضوع توجیه مداخله حاکمیت بر پایه اول اصل «ضرر» و دوم اصل «ایجاب مصلحت عمومی» است.

اول- «اصل ضرر»: بر پایه این اصل که یکی از اصول مهم جرم انگاری در تمامی نظام‌های کیفری عرفی و نیز قدیمی‌ترین اصل موجه ساز برای نقض آزادی اراده و دخالت در جامعه از طریق جرم انگاری است، حکومت تنها در صورتی مجاز به مداخله در رفتار آزاد شهروندان و نقض اراده آزاد آنان است که این امر برای رفع اضرار به غیر یا جلوگیری از ایجاد آن ضروری باشد. بر اساس اصل ضرر هرگاه زیان مسلم یا خطر زیان مسلمی نسبت به فرد یا اجتماع در کار باشد، عمل فرد از دایره آزادی بیرون می‌رود و وارد میدان «اخلاق یا قانون» خواهد شد و بنا به درجه آن قابلیت جرم انگاری را نیز می‌یابد؛ اما به بهانه جلوگیری از ایراد خسارت‌های احتمالی، حق مسلم فرد در داشتن آزادی، قابل تضییع نیست (استوارت، ۱۳۶۳: ۱۹). در همین زمینه از کتاب فایده‌گرایی میل نقل شده است که: «انسان می‌تواند اشتراک منافع میان خود و اجتماع انسانی که او جزئی از آن است، ببیند به‌گونه‌ای که هر رفتاری که امنیت جامعه را در کل تهدید کند، برای خود او نیز تهدیدکننده باشد» (محمودی جانکی، ۱۳۸۲: ۱۱)؛ بنابراین نیازی نیست برای جرم انگاری چنین اعمالی اصل تکمیلی دیگری را مطرح نمود، بلکه می‌توان با تغییر دیدگاه نسبت به ضرر، آن را به ضررهای معنوی که به‌نوعی از بین برنده نظم و آسایش عمومی‌اند، توسعه داد. اصل ضرر چنانچه تنها به ضررهای مادی محدود نشده و ضررهای معنوی را نیز شامل شود، دیگر ضرورتی به طرح اصل مزاحمت نمی‌باشد (رستمی، ۱۳۹۳: ۷۱). لذا اهانت به مقدسات دینی و اعتقادات قومیت‌ها موجب ضرر به

۱- اصل دوازدهم.

۲- اصل سیزدهم.

منافع حیاتی و آسیب به جامعه و امنیت ملی می‌شود. اهانت به مقدسات دینی باعث جریحه‌دار شدن احساسات پیروان آن دین شده و در صورت نبود اهرم‌های کنترلی و بازدارنده، می‌تواند باعث اقدامات متقابلی از جانب پیروان آئین مورد اهانت شود. این امر که از خشونت در گفتار شروع شده ممکن است به خشونت در رفتار و رفتارهای افراط‌گرایانه منجر و به نوبه خود می‌تواند نظم عمومی جامعه را مختل و امنیت و آسایش عمومی را خدشه‌دار کند. درواقع به سبب اهمیت بالای سلامت جسمی، روانی و معنوی افراد بشر در تمام نظام‌های حقوقی اعم از دینی و غیردینی، شدیدترین برخوردها با جرائمی می‌شود که به این سلامت خدشه وارد آورند. به همین دلیل با توهین‌کننده به مقدسات یک دین که احساسات پیروان دین موردنظر را جریحه‌دار و به دنبال آن باعث ضرر به امنیت ملی و آسیب جامعه شده نیز باید برخورد جدی شود.

دوم- «اصل ایجاب مصلحت عمومی»: اصل دیگری است که می‌تواند ملاک برای مداخله حاکمیت به صورت جرم انگاری در برخورد با اهانت کنندگان به مقدسات دینی و ناقضان امنیت ملی قرار گیرد، اصل ایجاب مصلحت عمومی است. مطابق این اصل مصلحت‌هایی که فرد فی نفسه به خاطر آن که عضو یک جمع یا کلیت سیاسی است، واجد آن می‌شود. درواقع مصلحت عمومی به دنبال تعدیل مصلحت‌های فردی، به گونه‌ای که بهترین نتیجه را برای جمع به دنبال داشته باشد، مربوط است (معینی علمداری، ۱۳۷۸: ۳). اصول این نظریه از دیدگاه لیبرالی همان اصل فایده است که برای حمایت از منافع فردی و هم منافع عمومی کارایی دارد. فینبرگ یکی از اصول محدودکننده آزادی را «اصل نفع رسانی به دیگری»^۱ می‌نامد که برای منافع اشخاص دیگری به جزء فردی که آزادی یا حق او محدود شده ضروری است. بر این اساس دولت می‌تواند برای جلب منافع دیگران (خواه فرد و خواه گروه اجتماع) رفتاری را منع کرده و برای نقض آن ضمانت اجرای کیفری وضع می‌کند. بخشی از مفهوم و دامنه این اصل با اصل مصلحت عمومی همپوشی دارد (محمودی جانکی، ۱۳۸۲: ۹۳). مصلحت عمومی زمانی موضوعیت می‌یابد که بپذیریم بالاتر از مصلحت خصوصی افراد مصلحت کلی تری وجود دارد. چنین تصویری ضرورتاً به اقتدارگرایی یا غفلت از مصالح جزئی نمی‌انجامد زیرا این دو قابل جمع هستند و می‌توان بین این دو سازش برقرار کرد. هنر سیاستمداران و سیاست‌شناسان رسیدن به چنین وضعیتی است و نیز محدود کردن مصلحت خصوصی توسط مصلحت عمومی به معنای حذف مصلحت‌های جزئی نخواهد بود. چه بسا مصلحت خصوصی با

^۱ -Benefit- to- others principle.

رعایت مصلحت عمومی شانس بقایای بیشتری داشته باشد (معینی علمداری، ۱۳۷۸: ۸). در جرم انگاری بر اساس مصلحت، محدود کردن آزادی‌های فردی به منظور حفظ و حراست از منافع جمعی موردنظر است. بر این اساس به نظر می‌رسد سیاست جنایی طراحی‌شده بر اساس مصلحت و خیر عمومی باید در پی تقویت کرامت انسانی باشد. در این صورت موضوع تعارض حق و مصلحت مطرح می‌شود که این خطر و آسیب وجود دارد که آزادی‌های شهروندان در قبال اصل ذهنی و قابل تفسیر به نام مصلحت قربانی شوند. به تعبیر دیگر حق رقیب در اینجا و موضوع بحث ما آزادی‌های فردی و ازجمله آزادی بیان و گردش آزاد اطلاعات است که با مصلحتی عام که جلوگیری از خدشه وارد شدن به احساسات مذهبی و دینی پیروان ادیان است، تعارض پیدا می‌کند. محدود شدن بهره‌مندی از آزادی بیان و عقیده به مواردی که مستلزم توهین به اعتقادات دینی یا مقدسات ادیان و پیروان آن نباشد، از سویی حرمت نهادن به پیروان ادیان، مانع ایجاد نفرت و کینه مذهبی است و از سوی دیگر می‌تواند مانع اخلاف در امنیت داخلی و خارجی کشور شود و برخورد مناسب و بازدارنده با توهین‌کننده، آرامش را به پیروان مذهب مورد اهانت بازگردانده و از برهم خوردن امنیت کشور جلوگیری می‌کند. لذا همین ملاحظات است که جرم اهانت به مقدسات دینی را در دسته جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی قرار می‌دهد که جرم انگاری بر اساس مصلحت یا منفعت عمومی است (توکلی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۰-۶۵). از این رو در نظام کیفری ایران، ارزش‌های اعتقادی و عبادی شریعت اسلام از جایگاه والایی برخوردارند. به طوری که مقنن با تعیین مجازات سنگین در ارتکاب رفتارهایی که بر ضد این امور هستند، سیاست کیفری سخت‌گیرانه‌ای را اعمال نموده است؛ که می‌توان به جرائم «سبّ النبی»؛ «توهین به مقدسات اسلام» و نیز «تبلیغ علیه نظام» اشاره نمود.

۱-۳: سبّ النبی

سبّ در لغت به معنای شتم و دشنام و فحش دادن با جملات انشایی است (معینی، ۱۳۷۵: ۱۸۱۴)؛ و بر اساس نظرات فقها معنی سبّ ترجمه دقیق فقها در مواد «۲۶۲» و «۵۱۳» قانون مجازات اسلامی است (خویی، ۱۴۰۷: ۸۳). از مجموع آیات و روایات وارده پیرامون سنّ و حداقل فهم مشترک فقها و علمای حقوق راجع به آن به دست می‌آید که برای تحقق جرم سنّ لازم است که سنّ متوجه پیامبر اسلام یا ائمه

۱- ماده ۲۶۲ قانون مجازات اسلامی: «هر کس پیامبر اعظم (ص) و یا هر یک از انبیاء عظام الهی را دشنام دهد یا قذف کند ساب النبی است و به اعدام محکوم می‌شود».

باشد (خوانساری، ۱۴۰۵ ق: ۱۰۹)؛ و با الفاظی که دلالت بر دشنام یا ناسزاگویی است، واقع شود و الفاظ دشنام‌آمیز به پیامبر، شرط تحقق این گناه است؛ قدر متقین از این دو ماده مذکور و با لحاظ تفسیر قوانین به نفع متهم و قاعده در دلالت بر تحقق جرم سر جنبی با استعمال الفاظ دشنام‌آمیز دارد و قاتل، قبل از قتل سبّ کننده، شخصاً خودش سبّ پیامبر یا ائمه را از وی شنیده باشد (منتظری، ۱۴۱۳ ق: ۵۶۰). در جرم سبّ النبی (ص) یا ائمه (ع) هم قصد عام استفاده از لفظی که دلالت بر ناسزا یا دشنام کند و همین‌طور قصد خاص تحقیر و تذلیل نیز باید وجود داشته باشد؛^۱ بنابراین اگر فردی در محفل علمی، تنها از باب ردّ شبهه یا در پاسخ به شبهه ایجادشده، الفاظ حاکی از سبّ به پیامبر (ص) یا ائمه (ع) را بیان نماید، مشمول حکم سبّ النبی (ص) یا ائمه (ع) نمی‌شود؛ زیرا چنین شخصی، قصد ناسزاگویی و تحریک احساسات جمعی را نداشته و تنها از باب مباحث علمی به بیان مطالب پرداخته است. در خصوص حکم سبّ پیامبر (ص) یا ائمه (ع)، برخی فقهای شیعه، ادعای اجماع به هدر بودن خون سبّ نبی (ص) یا ائمه (ع)، اعم از مسلمان و غیرمسلمان را دارند؛ البته برخی، علت این حکم را در کافر شدن وی دانسته‌اند و بعضی نیز، سبب قتل سبّ را ارتداد او می‌دانند و برخی بر اساس آیات قرآن کریم بر این که احترام و کرامت نبی (ص) و ائمه (ع) بر مسلمانان لازم است، قتل سبّ کننده را واجب می‌دانند، هرچند این تعبیر در کلام فقها تحت عنوان جواز آمده است؛ ولی فقهایی هم هستند که معتقدند اگر سبّ کننده، کافر باشد، نظر بر قتل وی ندارند و فقط مسلمان را مستحق قتل می‌شناسند ولی در هر حال، سبّ کننده به قتل می‌رسد و سبب قتل وی هم در آموزه‌های فقهی و قانون ایران، مهدور بودن خونسش می‌باشد که سعی در مقابله با نبی یا ائمه را دارد (شاکری و غلام نژاد، ۱۳۸۹: ۱۰۱-۱۰۳).

۲-۳: توهین به مقدسات اسلام

اهانت به مقدسات یکی از مسائل بسیار مهم در فقه و جوامع اسلامی است. مقدسات دینی افراد، اشخاص، مفاهیم، نهادها و نمادهای مورد احترام باورمندان دینی است که

۱- ماده ۲۶۳ قانون مجازات اسلامی: هرگاه متهم به سبّ ادعاء نماید که اظهارات وی از روی اکراه، غفلت، سهو و یا در حالت مستی یا غضب یا سبق لسان یا بدون توجه به معانی کلمات و یا نقل قول از دیگری بوده است، سبّ النبی محسوب نمی‌شود.

تبصره: هرگاه سبّ در حالت مستی یا غضب یا به نقل از دیگری باشد و صدق اهانت کند موجب تعزیر تا ۷۴ ضربه شلاق است.

اهانت به آن‌ها موجب برانگیختگی عاطفی اعضای آن جامعه شده و حتی می‌تواند زمینه‌ساز رفتارهای افراطی و مخاطرات جدی در سطوح امنیت ملی و بین‌المللی شود. مقدسات شامل مواردی است که مورد احترام جامعه اسلامی است و آن‌ها عبارت است از: خداوند متعال، قرآن کریم، پیامبر اکرم (ص)، ائمه اطهار (ع)، مکان‌ها و زمان‌های مقدس، ولی‌فقیه، مراجع عظام، مؤمنان و به‌طور کلی تمام اشخاصی که از هرگونه ناپاکیزه‌گی منزّه بوده و رعایت حرمت آن‌ها ضرورت دارد. در حقوق کیفری ایران تا قبل از استقرار نظام جمهوری اسلامی، سخنی از توهین به مقدسات اسلام یا سایر ادیان نبود ولی در ماده ۱۳ لایحه قانونی مطبوعاتی مصوب سال ۱۳۳۴، انتشار مقاله‌ای «مضر به اساس دین حنیف اسلام» جرم تلقی شده بود.^۱ پس از پیروزی انقلاب اسلامی با تصویب قانون مطبوعات در سال ۱۳۶۴، جرم «توهین به مقدسات اسلامی» در ماده ۲۶ این قانون پیش‌بینی شد.^۲ در تحولات تقنینی بعدی و با مورد توجه قرار دادن دیدگاه‌های فقهی در جرم تلقی کردن اهانت به مقدسات اسلامی، در قانون تعزیرات سال ۱۳۷۵ و نیز قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، قانون‌گذار ضمن تغییر ادبیات خود از جهت توصیف مجرمانه و پاسخ کیفری، پا را فراتر نهاده و در ماده ۵۱۳^۳ علاوه بر مقدسات اسلامی، توهین به سایر انبیاء عظام الهی را نیز جرم تلقی کرده و به جهت نشان دادن اهمیت این جرم و این‌که ارتکاب آن می‌تواند موجب تهدید امنیت و آسایش عمومی شهروندان باشد، در قانون تعزیرات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ این بحث را ذیل مواد مربوط به امنیت و آسایش عمومی کشور تعریف نموده است. البته در قانون مجازات سال ۱۳۹۲ تغییرات جدیدی در ادبیات قانون‌گذار و نوع پاسخ کیفری به این جرم دیده می‌شود ولی به‌هر حال تعیین مجازات تعزیری برای توهین به مقدسات حتی در صورتی که با وصف کیفری «سابّ النبی» قابل کیفر نیست، حاکی از این است که قانون‌گذار برای جلوگیری از آسیب و ضرری که ممکن است به سبب توهین به مقدسات

۱- «هر کس مقاله ای مضر به اساس دین حنیف اسلام انتشاردهد به یک سال تا سه سال حبس جنحه ای محکوم می شود».

۲- «هرکس بوسیله مطبوعات به دین مبین اسلام و مقدسات آن اهانت کند، در صورتی که به ارتداد منجر شود حکم ارتداد در حق وی صادر و اجرا و اگر به ارتداد نیانجامد، طبق نظر حاکم شرع بر اساس تعزیرات با وی رفتار خواهد شد».

۳- «هر کس به مقدسات اسلام و یا هریک از انبیاء عظام یا ائمه طاهرین (ع) یا حضرت صدیقه طاهره (س) اهانت نماید اگر مشمول حکم سابّ النبی باشد اعدام می شود و در غیر این صورت به حبس از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد».

دینی موجبات بر هم خوردن نظم و امنیت جامعه را فراهم کند، سیاست کیفری سخت‌گیرانه‌ای را داشته است؛ به‌طوری‌که به‌صورت هم‌زمان علاوه بر طرح این نوع از جرم به‌عنوان یک جرم مستوجب مجازات حد، آن را نیز در ذیل عنوان مجازات‌های تعزیری و بازدارنده آورده است.

۳-۳: تبلیغ علیه نظام یا به نفع گروه‌ها و سازمان‌های مخالف نظام

در سیره پیامبر اسلام (ص) و نیز اهل‌بیت (ع) توهین و اهانت حتی به دشمنان قسم‌خورده خویش جایگاهی ندارد. چراکه رهنمودها و کردارها و گفتارهای ایشان چراغی روشن و دلیلی بر صحت این موضوع است. لذا برای اثبات این امر می‌توان به سیره امام علی (ع) در برخورد با قاتلش «ابن ملجم ملعون» اشاره نمود. زمانی که حضرت در بستر بیماری بود به امام حسن (ع) سفارش فرمودند: «او را طعام و آب بده و دست و پای او را در زنجیر مکن و با او رفق و مدارا کن. چون من از دنیا بروم او را به یک ضربت قصاص کن و جسد او را به آتش مسوزان و او را مثله مکن که دست‌وپا و گوش و سایر اعضای او را نبری که حضرت رسول اکرم فرمود که: زنهار مثله مکنید اگرچه سگ درنده باشد و اگر شفا یابم من سزاوارترم به آن که او را عفو کنم زیرا که ما اهل‌بیت کرم و عفو و رحمتیم» (امیری پور، ۱۳۹۲: ۳۴۰). ولی متأسفانه بعضاً در برخی از مجالس تعدادی انگشت‌شمار از مداح نماها بجای روشن ساختن فلسفه قیام امام حسین (ع) و عاشورا و دلاوری‌های ایشان ویاران باوفایش گویا راهی به‌جز توهین به اصحاب رسول خدا (ص) ندارند؛ که این امر علاوه بر اینکه مطابق فتوای صریح مقام معظم رهبری حرام شرعی است، نیز می‌تواند دست‌مایه و بهانه‌ای برای ایجاد تفرقه میان اهل تسنن و شیعه باشد. لذا از آنجاکه مطابق قانون اساسی آنچه مسلم است دین رسمی کشور جمهوری اسلامی ایران، اسلام و مذهب اصلی آن تشیع و مذاهب چهارگانه اهل سنت دارای احترام کامل هستند و یقیناً از اسباب و لوازم احترام، توهین نکردن به اعتقادات ایشان است؛ بنابراین از آنجایی که اگر شیعه‌نمایی و به هر دلیلی نسبت به اعتقادات سایر مذاهب اسلامی بی‌حرمتی کند، کمترین نتیجه‌اش تفرقه و دودستگی میان ملت و مردم کشور است و چه‌بسا ایجاد فتنه و آشوب به همراه داشته باشد که مسلماً خلاف مصالح و امنیت داخلی و ملی کشور است؛ و همچنین از سوی دیگر اقدامات تندروهای مذهبی خارج از کشور در کشتار شیعیان که البته می‌تواند دامنه آن

به داخل کشور نیز کشیده شود، از این رو می‌توان به راحتی این اعمال را مصداق عمل مجرمانه ماده ۵۰۰ قانون مجازات اسلامی^۱ دانست.

نتیجه‌گیری

امنیت از نیازهای اساسی بشری به حساب می‌آید به طوری که سایر نیازهای آدمی بدون وجود امنیت برآورده نخواهد شد. امنیت یکی از موضوعات پیچیده اجتماعی است که علی‌رغم تصور عمومی مبنی بر یکپارچه بودن آن از مؤلفه‌های متعددی ساخته شده است؛ که یکی از مهم‌ترین این مؤلفه‌ها «حفظ وحدت و انسجام» بین مذاهب مختلف اسلامی است. از این رو در گفتمان جمهوری اسلامی ایران:

الف- به موجب قانون اساسی: دین رسمی، اسلام و مذهب جعفری اثناعشری است و این اصل الی‌الابد غیرقابل تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی دارای احترام کامل هستند و لذا همه مسلمانان یک امت واحد هستند. ب- از دیدگاه امام خمینی (ره): وحدت اسلامی یک نگاه استراتژیکی و راهبردی است و از مهم‌ترین دغدغه‌ها و رسالت‌های جامعه اسلامی به حساب می‌آید. به طوری که ایشان عدم توجه به وحدت و ترک آن را در زمره «گناه کبیره» و «جرم بزرگ» می‌دانست. پ- از دیدگاه امام خامنه‌ای: هرگونه گفتار یا کردار و رفتاری که در زمان حاضر سوژه و بهانه به دست دشمن بدهد و یا موجب اختلاف و تفرقه بین مسلمین شود، شرعاً حرام اکید می‌دانند.

ت- در نظام کیفری ایران، ارزش‌های اعتقادی و عبادی شریعت اسلام از جایگاه والایی برخوردارند. به طوری که مقنن با تعیین مجازات سنگین در ارتکاب رفتارهایی که بر ضد این امور هستند، سیاست کیفری سخت‌گیرانه‌ای را اعمال نموده است؛ که برای مثال می‌توان به جرائم «سبّ النبی» و «توهین به مقدسات اسلام» اشاره نمود.

بنابراین با توجه به اینکه توهین به ارزش‌ها و مقدسات ادیان و مذاهب مختلف اسلامی مورد حمایت قانون اساسی سبب بروز خشونت و رفتارهای انتقام جویانه احتمالی از سوی پیروان ادیان مورد اهانت می‌شود، اصل بر جرم انگاری نمودن این گونه رفتارها و اعمال سیاست کیفری سخت‌گیرانه است. چراکه این امر می‌تواند علاوه بر ایراد ضرر نسبت به سایر شهروندان، سبب صدمه و ضرر به امنیت داخلی و یا خارجی کشور نیز شود. همچنین به موجب اصل ایجاب مصلحت عمومی، مصلحت جزئی و شخصی افراد از قبیل

۱- «هر کس علیه نظام جمهوری اسلامی ایران یا به نفع گروه‌ها و سازمان‌های مخالف نظام به هر نحو فعالیت تبلیغی نماید به حبس از سه ماه تا یک سال محکوم خواهد شد».

گردش اطلاعات و آزادی بیانی که مستلزم نوعی توهین و بی حرمتی به سایر ادیان و یا مذاهب اسلامی است فدای مصلحت عمومی که همان حفظ نظم و امنیت عمومی است، خواهد شد. لذا هیچ یک از افراد حق توهین و اهانت به نمادها و مقدسات سایر ادیان و مذاهب اسلامی چه در امور اعتقادی و چه در امور عبادی حتی در قالب نقد در تمامی مجامع علمی، دینی، سیاسی، فرهنگی و غیره را ندارد. از این رو پیشنهاد می شود مجلس شورای اسلامی هرچه زودتر برای مجازات افرادی که اعمال تفرقه انگیزی مانند توهین به همسران یا صحابه پیامبر (ص) و نیز به نمادها و مقدسات اهل تسنن مرتکب می شوند، قانونی وضع کند و این گونه رفتارها را در زمره جرائم امنیتی قرار دهد.

منابع

-قرآن کریم

-استورات میل، جان (۱۳۶۳)، رساله درباره آزادی، ترجمه: جواد شیخ الاسلامی، چ سوم، تهران، مرکز انتشارات علمی فرهنگی.

-امیری پور، احمد (۱۳۹۵)، تاریخ چهارده معصوم (ع)، قم، نشر ترنم.

-بوزان، باری (۱۳۷۸)، مردم، دولت‌ها و هراس، تهران، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

-بهزادی، محمدحسین (۱۳۹۳)، وحدت اسلامی از منظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، فصلنامه حبل‌المتین، دوره سوم، شماره هفتم.

-توکلی، فاطمه؛ آقا بابایی، حسین؛ شاه ملک پور، حسن (۱۳۹۴) مبانی دینی و اصول جرم انگاری توهین به مقدسات و چالش‌های فرارو، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال ششم.

-حقیر مددی، جواد (۱۳۹۵)، اصول وحدت مسلمین از دیدگاه امام خمینی (ره) و کارکردهای آن در تقریب بین مذاهب اسلامی، رساله دکتری، دانشکده مذاهب، دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی.

-خوانساری، سید احمد (۱۴۰۵ ق)، جامع المدارک فی شرح المختصر النافع، ج ۷، چ دوم، مکتبه الصدوق.

خوئی، سید ابوالقاسم (۱۴۰۷ ق)، تکمله المنهاج، بیروت، دارالزهره.

-ذوالفقاری، مهدی (۱۳۹۱)، «دفاع و امنیت ملی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)»، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

-رجبی فرجاد، حاجیه (۱۳۹۵)، رتبه‌بندی اهمیت مؤلفه‌های سبک زندگی در احساس امنیت شهروندان، فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، سال یازدهم، شماره ۴.

-رستمی، هادی (۱۳۹۳)، جرم انگاری و کیفر گذاری در پرتو اصول محمود کننده آزادی در نظریه لیبرال، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال پنجم، ش اول.

-ره پیک، حسن (۱۳۷۷)، امنیت ملی و تحدید حقوقی آن، فصلنامه مطالعات راهبردی، پیش‌شماره ۲.

-سعادت، علی؛ آثار تمر، محمد؛ پور مساح، فریبرز؛ نادری، منصور (۱۳۹۶)، تأثیر فعالیت گروه‌های تکفیری بر امنیت عمومی شهروندان استان کردستان، **فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی**، سال دوازدهم، شماره اول.

-شاگری، ابوالحسن؛ غلام نژاد، یاسر (۱۳۸۹)، بررسی حکم قتل ساب النبی (ص) و ائمه اطهار (ع)، **مجله فقه و مبانی حقوق اسلامی**، ش ۱، سال چهل و چهارم.

-صدر حاج سید جوادی، احمد (۱۳۸۷)، دایره المعارف تشیع، ج ۲، ناشر شهید سعید محبی.

-کووتیز، مورتون و سی پی باک (۱۳۷۸)، امنیت ملی، در **گزیده مقالات سیاسی - امنیتی**، ج ۲، تهران، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

-گلچین پور، مصطفی (۱۳۹۴)، **ما در مورد اصول دین چه می گوئیم**، چ اول، قم، ناشر مصطفی گلچین پور.

-ماندل، رابرت (۱۳۷۷)، **چهره متغیر امنیت ملی**، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران.

-مبلغی فیروزکوهی، رمضانعلی (۱۳۹۱)، **بحث‌هایی پیرامون اصول عقاید**، چ اول، قم، نشر بین‌الحرمین.

-محمودی جانکی، فیروز (۱۳۸۲)، **مبانی، اصول و شیوه‌های جرم انگاری**، رساله دکتری رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

-مظفر، محمدرضا (۱۳۷۵)، **مسائل اعتقادی از دیدگاه تشیع**، ترجمه: محمدمهدی اشتهااردی، چ نهم، قم، دفتر انتشارات اسلامی.

-معین، محمد (۱۳۷۵)، **فرهنگ فارسی (متوسط)**، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر.

-معینی علمداری، جهانگیر (۱۳۷۸)، **پارادوکس‌های نظریه مصلحت عمومی، فصلنامه فلسفه**، شماره ۸.

-منتظری، حسینعلی (۱۴۱۳ ق)، **الاحکام شرعیه**، قم، نشر تفکر.

-موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۷۸)، **صحیفه امام**، ج ۲۰، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام.

-موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۷۸)، **صحیفه امام**، ج ۱۲، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام.

-میرزایی، افشین؛ محمدی، مرتضی؛ میرزایی، محمد؛ صفری، صید علی (۱۳۹۶)،
فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، سال دوازدهم، شماره سوم.
-نادری، محمد (۱۳۸۵)، اهمیت امنیت در اسلام، فصلنامه دانش انتظامی، دوره ۸،
شماره ۱.

<http://www.leader.ir/fa/content/۵۲۶۴>.

<http://www.leader.ir/fa/content/۱۱۶۸۷>.

<http://parstoday.com/dari/news/uncategorised-i۲۰۵۲۷>.

<http://english.khamenei.ir/news/۳۹۰۵>.

<http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=۲۷۹۸۸۱۰۰>.

<http://www.leader.ir/fa/content/۵۴۲۸>.

<http://www.leader.ir/fa/content/۳۱۳۲>.

<https://www.farsnews.com/news/۱۳۹۶۰۴۳۱۰۰۱۹۷۱>.

<https://www.yjc.ir/fa/news/۵۰۸۴۹۰۷>.

<http://www.islahweb.org/content/۲۰۱۲/۷/۶۴۳۸>.

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۶۲۴۲>

<http://www.leader.ir/fa/speech/۱۹۰۳>.

<https://www.farsnews.com/news/۱۳۹۶۰۴۳۱۰۰۱۹۷۱>.

